

Nr 14.

Ankom till riksdagens kansli den 23 mars 1920 kl. 2 e. m.

*Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 14,
i anledning av väckt motion angående utredning rörande
statens övertagande av utgifterna till löner åt lärarna
vid de till folkskoleväsendet hörande anstalterna m. m.*

I en inom första kammaren väckt och till första kammarens första *Motionen.* tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 125, har herr *Johan Nilsson* i Malmö hemställt, att riksdagen behagade besluta att i skrivelse hos Kungl. Maj:t anhålla om en utredning, *dels* huruvida staten bör övertaga utgifterna till löner för alla lärare vid de till folkskoleväsendet i landet hörande anstalter, *dels* huruvida till sådana lärare hittills utgående naturaförmåner böra upphöra och ingå i kontant lön liksom för tjänstemän i allmänhet.

I avseende å motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Beträffande först det principiella spørsmålet, huruvida staten bör helt *Utskottet.* övertaga utgifterna för de till lärarna vid landets folkundervisningsanstalter utgående avlöningarna, får utskottet anföra följande.

Alltsedan år 1842, då den obligatoriska folkundervisningen först infördes, har staten lämnat ekonomiskt bidrag till folkskoleväsendet. I särskild grad har statens alljämt växande ekonomiska understöd åt folkskolan framträtt i fråga om lärarnas avlöning. Såsom motionären erinrat bidrager staten numera med icke mindre än 90 procent av grundlönerna och bestrider dessutom utgifterna till de åt lärarna utgående ålderstilläggen. Därtill kan läggas, att staten jämväl övertagit kommunernas kostnader för lärarnas pensionering.

Det kan synas, att, såsom motionären vill göra gällande i fråga om lärarlönerna, utvecklingen tenderar till, att staten bör helt övertaga ansva-

ret och kostnaderna för vårt folkskoleväsende. Enligt den mening, utskottet i denna fråga företräder, är dock utvecklingen till folkskolans förstatligande endast skenbar, då ju, trots den statliga medverkan, banden mellan folkskolan och lärarkåren å ena sidan samt kommunerna å den andra icke i något principiellt avseende ändrats. Vår folkskola har behållit sin kommunala karaktär oförändrad. Dess angelägenheter skötas sålunda i första hand av kommunala organ. Lärarnas ställning i förhållande till kommunerna har icke heller rubbats genom de ökade statsbidragen till deras avlöning — alltjämt tillsättes, övervakas och entledigas lärarpersonalen av kommunerna, som ock ansvara för dess avlöning.

Det synes vid sådant förhållande icke befogat att under hänvisning till den hittillsvarande utvecklingen hävda den meningen, att följdriktigheten kräver, att staten påtager sig alla de med folkskoleväsendet förenade kostnader och därmed följande ansvar.

Motionärens förslag, att staten måtte övertaga utgifterna för lärarlönerna, innebär till sina konsekvenser ett avsteg från den hittills strängt fasthållna principen, att lärarna vid de till folkskoleväsendet hörande läroanstalterna böra vara kommunernas tjänstemän och icke statens. Visserligen har i motionen icke uttryckligen ifrågasatts, att kommunernas nuvarande befogenheter i avseende å lärarnas tillsättning, entledigande etc. skulle upphöra med statens övertagande av lärarlönerna, och folkskolläraren bliva en statens tjänsteman. Men otvivelaktigt skulle detta bliva följd, och därmed upprullas hela det tekniskt svårlösta och till sina konsekvenser oöverskådligt kostsamma spörsmålet om folkskoleväsendets förstatligande.

Statens övertagande av lärarlönerna och folkskollärarkårens förstatligande skulle helt visst å de olika kommunerna återverka menligt i första hand på skolväsendet men även i fråga om andra kommunala angelägenheter. Det förtroende, som i stort sett utmärker förhållandet mellan lärare och kommun, skulle säkerligen i många fall försvinna eller minskas och intresset för skolans bästa inom kommunen slappna. Lärarens ställning i såväl disciplinärt som i ekonomiskt avseende skulle helt visst icke heller bliva så god som nu. Den av motionären eftersträfvade likheten i fråga om storleken av lärarlönerna skulle måhända till en viss grad uppnås, men i så fall troligtvis därigenom, att de särskilda kommunala tilläggen i stor utsträckning bleve indragna. Det är att märka, att dessa och andra olägenheter från såväl skolväsendets som från kommunernas och lärarnas synpunkter icke skulle uppvägas av särdeles betydande ekonomiska fördelar för kommunerna. Det må nämligen ihågkommas, att det icke är läraravlöningsarna, som i mera betydande grad tynga den kommunala budgeten.

Motionären har jämväl yrkat på, att de till folkskollärarna hittills utgående naturaförmånerna böra upphöra och ingå i den kontanta lönen liksom för tjänstemän i allmänhet. Utskottet kan icke anse detta förslag praktiskt. För lärarkåren skulle dess genomförande helt säkert ställa sig ekonomiskt ofördelaktigt utan att lämna kommunerna eller staten några motsvarande fördelar. Särskilt för staten skulle det helt visst bliva synnerligen kostsamt, om den skulle övertaga kommunernas skyldigheter i förevarande avseende. Och för att locka sökande till lediga svårbesatta tjänster torde kommunerna eller staten måhända ändock icke komma ifrån nödvändigheten att bygga särskilda boningshus för lärarpersonalen.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 23 mars 1920.

På utskottets vägnar:

TH. BORELL.

Närvarande vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet: herrar *Borell*, *Sandegård*, friherre *Barnekow*, *Carl Johansson*, *Grevesmühl*, *J. P. Johansson* och *Sederholm*.

Reservation

av herrar *Sandegård*, *Carl Johansson* och *Sederholm*, vilka anfört:

»Vi underskatta ingalunda vikten av de av utskottet anförda skälen mot en förändring av folkskollärarnas ställning gent emot de kommunala organen inom den kommun, där de äro anställda. Enligt vår mening kan dock det syfte motionären avsett mycket väl uppnås utan förändring i berörda avseende. Då dessutom en överflyttning på staten av lärarnas avlöning synes oss för hårt skattetyngda kommuner kunna medföra större

möjlighet att bereda inom dem anställd lärarepersonal lika goda villkor som inom städer och rikare landskommuner, samt frågan synes oss vara av den allmänna betydelse, att en utredning vore fullt befogad, anse vi, att utskottet bort hemställa,

att första kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om utredning, *dels* huruvida staten bör övertaga utgifterna till löner för alla lärare vid de till folkskoleväsendet i landet hörande anstalter, och *dels* huruvida till sådana lärare hittills utgående naturaförmåner böra upphöra och ingå i kontant lön liksom för tjänstemän i allmänhet.»
